

Prikazi in analize

Analiza tesnosti slovenskega trga dela

Mojca Lindič

Junij 2023

Zbirka: Prikazi in analize

Naslov: Analiza tesnosti slovenskega trga dela

Avtor: Mojca Lindič; e-mail: mojca.lindic@bsi.si

Številka: 6

Leto: 2023

Kraj: Ljubljana

Izdajatelj:
Banka Slovenije
Slovenska 35, 1505 Ljubljana, Slovenija
www.bsi.si

Elektronska izdaja:

<https://www.bsi.si/publikacije/raziskave-in-analize/prikazi-in-analize>

Mnenja in zaključki, objavljeni v prispevkih v tej publikaciji, ne odražajo nujno uradnih stališč Banke Slovenije ali njenih organov.

Uporaba in objava podatkov ter delov besedila sta dovoljeni le z navedbo vira.

© Banka Slovenije

This publication is also available in English.

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 157835267

ISBN 978-961-6960-91-5 (PDF)

Kazalo

Povzetek	4
-----------------	----------

Abstract	5
-----------------	----------

1 Uvod	6
---------------	----------

2 Tesnost slovenskega trga dela	7
2.1 Definicija	7
2.2 Beveridgova krivulja	8

3 Potencialno dodatno aktivno prebivalstvo	11
---	-----------

4 Analiza različnih skupin prebivalstva na trgu dela	13
4.1 Oblika zaposlitve	13
4.2 Državljanstvo	14
4.3 Delovna aktivnost prebivalstva	15

5 Zaključek	17
--------------------	-----------

6 Literatura in viri	19
-----------------------------	-----------

Povzetek

Analiza podrobneje proučuje tesnost in potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na slovenskem trgu dela. Tesnost trga dela je definirana kot presežek povpraševanja po delavcih nad njihovo ponudbo, kar vodi v težave podjetij pri zaposlovanju, potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na trgu dela pa sestavljajo brezposelnost, podzaposlenost in določen delež neaktivnih oseb. Rezultati analize kažejo, da je tesnost na slovenskem trgu dela velika, potencialno dodatno aktivno prebivalstvo pa ni dovolj veliko, da bi lahko ustrezno ublažilo presežno povpraševanje po delavcih. Skupaj z analizo različnih oblik zaposlitev, z izjemo zaposlovanja tujcev, ti zaključki nakazujejo na večanje pogajalske moči delavcev in posledično ustvarjanje pritiskov za rast plač. Temu v prid govorijo tudi anketni podatki, ki kažejo, da pomanjkanje delavcev ostaja veliko, pričakovano zaposlovanje pa pozitivno kljub umirjanju gospodarske dejavnosti. Ne nazadnje je mogoče pričakovati tudi, da bodo podjetja zaradi velike tesnosti trga dela in majhnega obsega potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva kratkoročno v primeru izrazitega ohlajanja gospodarske dejavnosti manj odpuščala oziroma bodo uporabila razpoložljive sheme za ohranjanje delovnih mest. Zaključki analize so pomembni tudi z vidika ocenjenih srednjeročnih gibanj na trgu dela, saj naj bi se aktivno prebivalstvo v Sloveniji v prihodnjih desetletjih opazneje zmanjšalo, kar bo še okrepilo potrebe po spodbujanju delovne aktivnosti starejših in vseživljenjskem učenju.

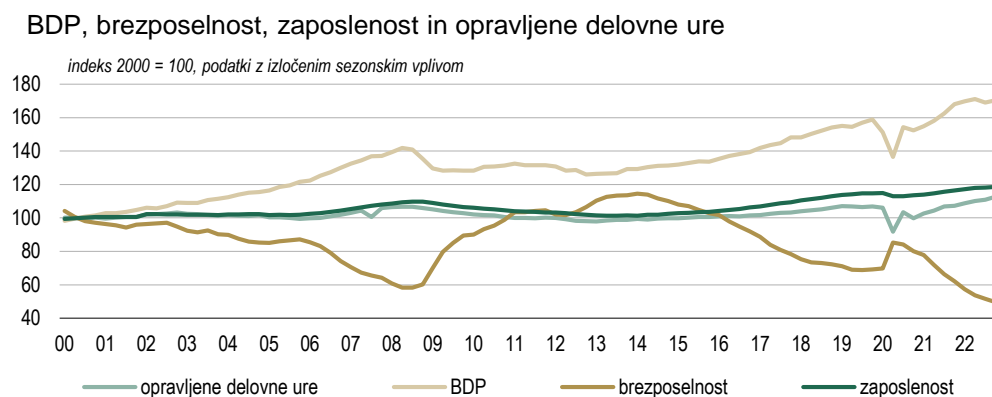
Abstract

This analysis provides a detailed examination of tightness and slack in the Slovenian labour market. Labour market tightness is defined as excess demand for labour over supply, which leads to difficulties for firms in recruiting, while slack consists of the unemployed, the underemployed, and a certain proportion of the inactive population. The analysis shows the Slovenian labour market to be very tight, and the slack to not be large enough to adequately alleviate the excess demand for labour. Together with analysis of the different forms of employment, with the exception of the hiring of foreign nationals, these conclusions point to an increase in worker bargaining power, and consequently to the generation of upward pressure on wages. This is also supported by survey data showing persistently large labour shortages and employment expectations remaining positive, despite the slowdown in economic activity. Furthermore, the tight labour market and the low level of slack mean that firms can be expected to make fewer redundancies in the short term in the event of a significant cooling of economic activity, or to make use of available job retention schemes. The conclusions of this analysis are also important in light of the medium-term labour market trends, as the active population in Slovenia is forecast to decline markedly over the coming decades, which will reinforce the need to promote labour force participation by the elderly, and lifelong learning.

Med pandemijo se je zaposlenost zaradi programov za ohranjanje delovnih mest zmanjšala manj, kot bi se sicer.¹ V skladu s tem je tudi povečanje brezposelnosti ostalo pod zgodovinskim razmerjem med BDP in brezposelnostjo, ki ga določa Okunov zakon. Podobna gibanja so bila prisotna tudi v drugih evropskih državah (Evropska komisija, 2022a). Prav tako sta se zaposlenost in brezposelnost zmanjšali oziroma povečali manj kot v prejšnjih gospodarskih krizah, se je pa zato vpliv pandemije v večjem obsegu pokazal na številu opravljenih delovnih ur (slika 1).

Programi za ohranjanje delovnih mest so podjetjem omogočili tudi, da je bila vzpostavitev proizvodnih procesov ob koncu pandemije hitrejša in učinkovitejša, saj jim je bil prihranjen čas, ki bi ga sicer namenili iskanju in izobraževanju novozaposlenih. Ob okrevanju gospodarske dejavnosti je okrevalo tudi povpraševanje po delavcih, zaradi česar je zaposlenost že v tretjem četrtletju 2021 presegla predpandemični vrh iz tretjega četrtletja 2019. Kljub trenutnemu umirjanju gospodarske dejavnosti ostaja pričakovano zaposlovanje pozitivno, velik pa ostaja tudi delež podjetij, ki se srečujejo s pomanjkanjem ustreznih delavcev. Anketni podatki Sursa in ZRSZ namreč kažejo na nadaljevanje zaposlovanja v prihodnjih mesecih, ki pa bo bolj umirjeno kot lani. Skladno s temi gibanji naj bi se nadaljevalo tudi zmanjševanje brezposelnosti, ki je že zdaj na zgodovinsko nizkih ravneh.²

Slika 1: Gibanje BDP, brezposelnosti, zaposlenosti in opravljenih delovnih ur

Publikacija podrobneje analizira slovenski trg dela, pri čemer se osredotoča na analizo njegove tesnosti ter prisotnosti potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva in različnih oblik prebivalstva na njem. Kljub veliki tesnosti trga dela bi namreč prisotnost zadostnega potencialnega aktivnega prebivalstva lahko omilila težave podjetij pri zaposlovanju, to pa bi lahko zmanjšalo pogajalsko moč delavcev pri plačnih pogajanjih in imelo vpliv na napovedi trga dela. Po drugi strani bi lahko velika tesnost trga dela ob majhnem obsegu potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva večala pogajalsko moč delavcev in krepila pritisk na rast plač.

V naslednjih dveh poglavjih sta predstavljeni analizi tesnosti trga dela in prisotnosti potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na slovenskem trgu dela. Sledi četrto poglavje, ki podrobneje predstavi različne skupine prebivalstva na trgu dela z vidika

¹ Podrobnejša analiza je dostopna v Okvirju 6 v publikaciji [Napovedi makroekonomskih gibanj v Sloveniji, junij 2020](#).

² Podrobnejša analiza je dostopna v Okvirju 4.1 v publikaciji [Pregled makroekonomskih gibanj, marec 2023](#).

oblike zaposlitve, državljanstva in stopnje delovne aktivnosti, dotakne pa se tudi demografskih projekcij prebivalstva. Na koncu analize sledijo zaključek ter literatura in viri.

2

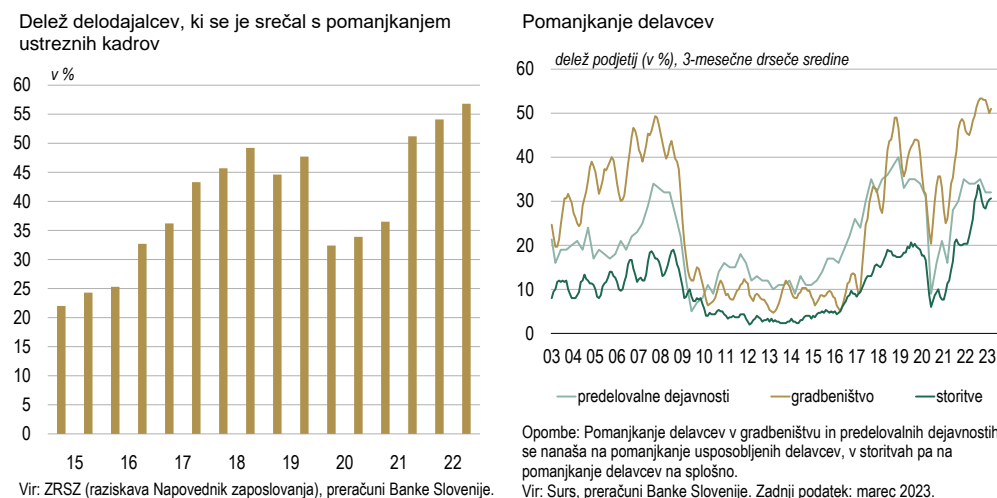
Tesnost slovenskega trga dela

2.1 Definicija

Tesnost trga dela (ang. labour market tightness) se kaže v razmeroma velikem številu objavljenih prostih delovnih mest v primerjavi s številom iskalcev zaposlitve. Posledično se zmanjša učinkovitost usklajevanja med ponudbo in povpraševanjem po delavcih in poveča delež podjetij, ki imajo težave pri zaposlovanju.

Tesnost slovenskega trga dela je med drugim razvidna iz rezultatov ankete Napovednik zaposlovanja, ki jo je lansko jesen izvedel ZRSZ (ZRSZ, 2022). Rezultati kažejo, da se je v drugi polovici lanskega leta delež delodajalcev, ki so imeli težave s pomanjkanjem ustreznih kadrov, še povečal in znašal 56,8 % (slika 2), pri čemer so bile težave najizrazitejše pri velikih podjetjih, kjer se je s to težavo spoprijelo 81,4 % podjetij. Po dejavnostih se je pomanjkanje delavcev v zadnjih mesecih sicer zmanjšalo, vendar je ostalo na zgodovinsko visokih ravneh (slika 2).

Slika 2: Tesnost trga dela v Sloveniji z vidika anketnih podatkov

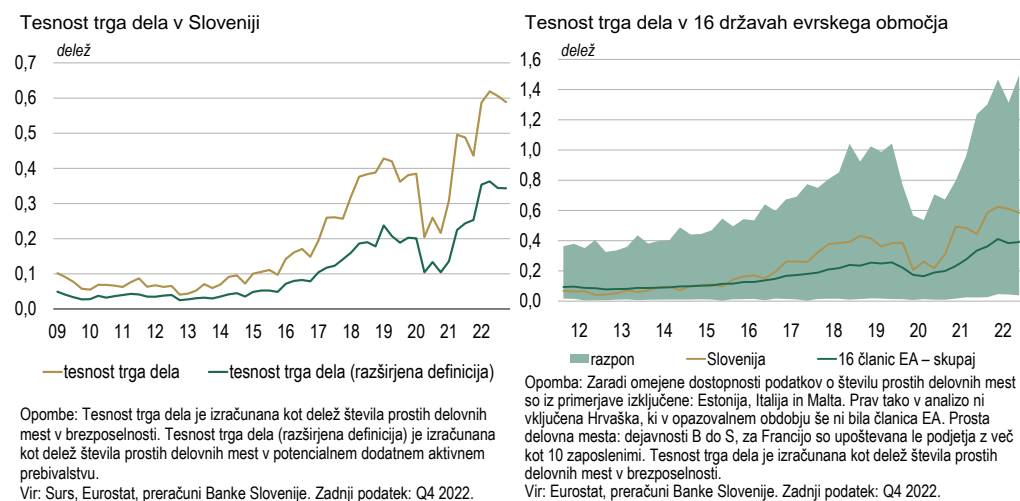

Veliko tesnost slovenskega trga dela potrjuje tudi kazalnik tesnosti trga dela (slika 3), ki je izračunan kot delež števila prostih delovnih mest v brezposelnosti in odraža, kakšen je obseg povpraševanja po delavcih v primerjavi z njihovo razpoložljivo ponudbo na trgu dela. Višja vrednost kazalnika kaže na večjo tesnost trga dela. Poleg tega je v analizo vključen izračun dodatnega kazalnika, kjer je v imenovalcu uporabljeno potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na trgu dela (ang. labour market slack),³ ki je podrobneje predstavljeno v nadaljevanju analize. Oba kazalnika kažeta, da se je tesnost na slovenskem trgu dela v drugi polovici lanskega leta malenkost zmanjšala, vendar ostala na zgodovinsko visokih ravneh. Ker sta se v tem obdobju anketna brezposelnost

³ Analiza sledi besedišču, ki ga uporablja Surs (2019).

in potencialno dodatno aktivno prebivalstvo zmanjšala, je bilo zmanjšanje kazalnika tesnosti trga dela posledica manjšega števila prostih delovnih mest.

Slika 3: Kazalniki tesnosti trga dela

Tesnost je velika tudi na trgu dela evrskega območja.⁴ Rekordno vrednost je kazalnik dosegel v lanskem drugem četrtletju, ko je za skupino obravnavanih držav dosegel vrednost 0,4, pri čemer pa je bil razpon med državami zelo velik (slika 3). Kazalnik je takrat presegel vrednost 1 v treh državah, Nemčiji, na Nizozemskem in v Avstriji, kar pomeni, da so delodajalci tam razpisali več prostih delovnih mest, kot je bilo na voljo brezposelnih oseb. Tesnost se je nato v drugi polovici leta zmanjšala, k čemur je prispevalo tako povečanje brezposelnosti kot zmanjšanje števila prostih delovnih mest. Tesnost je v zadnjem četrtletju lani ostala največja v Nemčiji in na Nizozemskem, kjer je bila vrednost kazalnika še vedno večja od 1.

2.2 Beveridgova krivulja

Stanje trga dela se odraža tudi v Beveridgovi krivulji, ki kaže negativno razmerje med stopnjo brezposelnosti in pomanjkanjem delavcev (Evropska komisija, 2022a), oziroma med stopnjo brezposelnosti in stopnjo prostih delovnih mest (IMF, 2022 in ECB, 2019). Razmerje med omenjenimi serijami je negativno, saj manj objavljenih prostih delovnih mest zmanjša verjetnost, da bodo brezposelne osebe našle zaposlitev, kar vodi v višjo stopnjo brezposelnosti (Evropska komisija, 2022a).

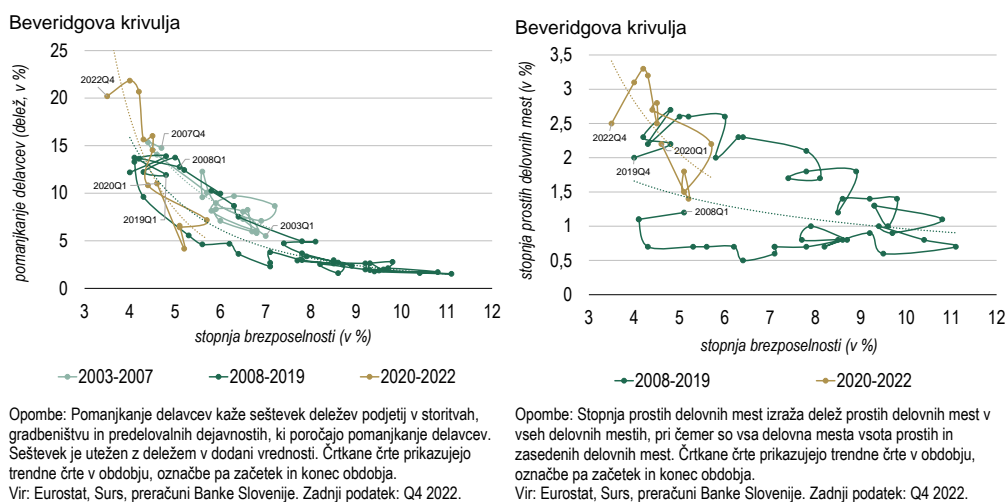
Premiki Beveridgove krivulje in gibanja vzdolž krivulje so običajno povezani z učinkovitostjo in tesnostjo trga dela (ECB, 2019). Za slednjo so značilni premiki po Beveridgovi krivulji in so posledica nihanja poslovnega cikla. Med recesijo na primer podjetja objavljajo manj prostih delovnih mest in izkazujejo manjše težave pri zaposlovanju, kar je povezano z višjo stopnjo brezposelnosti. Tesnost trga dela se v primeru recesije tako zmanjša, to pa se odrazi v pomiku po krivulji navzdol (ECB, 2019). Iz preteklih poslovnih ciklov je razvidno, da je gibanje serije prostih delovnih mest vodilni kazalnik poslovnega cikla, medtem ko se brezposelnost giblje z določenim zamikom. Negativen šok povpraševanja po delavcih se tako izrazi z gibanjem Beveridgove krivulje v nasprotni smeri urinega kazalca (Evropska komisija, 2022a).

⁴ Zaradi omejene dostopnosti podatkov o številu prostih delovnih mest so bile iz primerjave izključene Estonija, Italija in Malta. Prav tako v analizo ni bila vključena Hrvaška, ki v opazovanem obdobju še ni bila članica evrskega območja.

Po drugi strani so premiki Beveridgove krivulje povezani z učinkovitostjo trga dela. Slednja se kaže v učinkovitem razporejanju brezposelnih delavcev na prosta delovna mesta. Učinkovitost trga dela se manjša, ko se Beveridgova krivulja oddaljuje od izhodišča, ti premiki pa so lahko odvisni od več dejavnikov. Eden je na primer velik delež dolgotrajno brezposelnih oseb, ki lahko vodi v zmanjšanje napora delodajalcev ob iskanju novih zaposlitev, ali pa geografska razpršenost brezposelnosti in prostih delovnih mest (ECB, 2019). Oddaljevanje Beveridgove krivulje od izhodišča nakazuje, da se prosta delovna mesta vse težje zapolnijo z razpoložljivo delovno silo na trgu dela (OECD, 2022a).

Slika 4 prikazuje Beveridgovi krivulji z vidika pomanjkanja delavcev in stopnje prostih delovnih mest. Iz obeh grafičnih prikazov je razvidno, da je v Sloveniji po koncu pandemije povpraševanje po delavcih okrevalo razmeroma hitro. Ker ponudba delavcev ni mogla slediti naraščajočemu povpraševanju, je bila hitrost upadanja stopnje brezposelnosti manjša od hitrosti naraščanja povpraševanja po delavcih. Posledično je razviden izrazit pomik po krivulji navzgor, njen naklon pa je postal bolj strm. To je vodilo v večjo tesnost trga dela, ki je trenutno na zgodovinsko visokih ravneh. Eden od razlogov za omenjena gibanja bi bile lahko že omenjene fiskalne spodbude, ki so med pandemijo pomagale ohranjati podjetja, delovna mesta in kupno moč ter po njenem koncu omogočile lažji zagon gospodarstva (OECD, 2022a). Podobna gibanja Beveridgovih krivulj so opazna tudi v drugih državah (Evropska komisija, 2022a in OECD, 2022a). V lanskem zadnjem četrtletju je bil zaradi izrazitega znižanja stopnje brezposelnosti in manjšega povpraševanja po delavcih opazen pomik po krivulji navzdol, ki potrjuje zmanjšanje tesnosti trga dela.

Slika 4: Beveridgova krivulja

Gibanje Beveridgove krivulje (slika 4) kaže tudi na razliko v naravi zadnjih dveh kriz; globalne finančne krize in pandemične krize. Ob začetku finančne krize je opazno zmanjšanje tesnosti trga dela (premik po krivulji navzdol), nato zmanjšanje učinkovitosti trga dela (premik krivulje stran od izhodišča), po okrevanju gospodarske dejavnosti pa ponovno povečanje tesnosti trga dela (premik po krivulji navzgor). V primerjavi s pandemijo koronavirusa je povpraševanje po delavcih po koncu finančne krize okrevalo veliko počasneje, posledično pa je bilo manj izrazito tudi naraščanje pomanjkanja delavcev. Razlog bi lahko bil v že omenjenih ukrepih za ohranjanje delovnih mest, ki so med pandemijo ohranili vezi med delodajalci in delavci (OECD, 2022a).

Grafični prikaz potrjuje tudi empirična ocena Beveridgove krivulje, ki je bila zaradi daljše časovne serije narejena na podlagi podatkov pomanjkanja delavcev (tabela 1):

$$\text{stopnja brezposelnosti}_t = \alpha + \beta \text{ pomanjkanje delavcev}_t + u_t \quad (1)$$

Empirična ocena Beveridgove krivulje v modelu (1) je bila narejena po vzoru Evropske komisije (2022a in 2022b). Odvisna spremenljivka (*stopnja brezposelnosti*) je anketna stopnja brezposelnosti (v %), neodvisna spremenljivka (*pomanjkanje delavcev*) pa je pomanjkanje delavcev, merjeno kot delež podjetij (v %), ki poročajo o pomanjkanju delavcev. Pomanjkanje delavcev kaže seštevek deležev podjetij v storitvah, gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, ki je bil utežen z deležem teh dejavnosti v dodani vrednosti. Obdobje opazovanja je od januarja 2003 do decembra 2022. Rezultati kažejo statistično značilno negativno povezanost stopnje brezposelnosti in pomanjkanja delavcev. Poleg tega potrjujejo spreminjanje naklona Beveridgove krivulje v obravnavanih treh obdobjih, pri čemer je naklon krivulje najbolj strm v zadnjem obdobju in potrjuje povečanje tesnosti trga dela.

Tabela 1: Empirična ocena Beveridgove krivulje

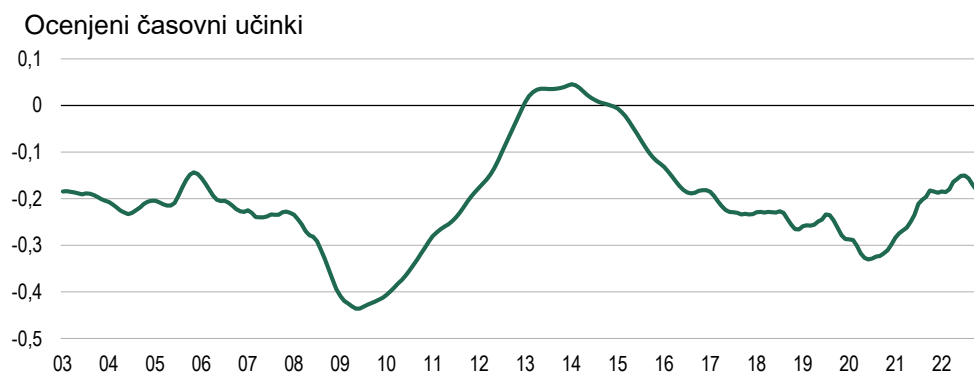
	(1) Obdobje: 2003–2022	(2) Obdobje: 2003–2007	(3) Obdobje: 2008–2019	(4) Obdobje: 2020–2022
Pomanjkanje delavcev	-0,314*** (0,015)	-0,241*** (0,011)	-0,402*** (0,016)	-0,081*** (0,011)
Konstanta	8,973*** (0,145)	8,266*** (0,122)	9,573*** (0,140)	5,640*** (0,146)
Število opazovanj	240	60	144	36
R ²	0,712	0,748	0,766	0,669

Opombe: Robustne standardne napake v oklepajih, *** p<0,01, ** p<0,05, * p<0,1. Odvisna spremenljivka: anketna stopnja brezposelnosti (v %), neodvisna spremenljivka: pomanjkanje delavcev (delež, v %). Ocena je narejena po vzoru poročila Evropske komisije (2022a in 2022b). Obdobje ocenjevanja je od januarja 2003 do decembra 2022.

Vir: Surs, Eurostat, preračuni Banke Slovenije.

Na sliki 5 so prikazani ocenjeni časovni učinki na podlagi modela (1) v tabeli 1, pridobljeni z metodo fleksibilnih najmanjših kvadratov in Kalman filtra (Ocakverdi, 2019). Ocenjeni časovni učinki v povprečju sledijo gibanju stopnje brezposelnosti, ki se je povečevala med finančno krizo in ob začetku pandemije ter zmanjšala ob krepitvi gospodarske dejavnosti. Časovni učinki po začetku pandemije sicer kažejo razmeroma skromno povečanje v primerjavi s svetovno finančno krizo. Rezultati so skladni z ocenjenimi časovnimi učinki Beveridgovih krivulj evrskega območja (Evropska komisija, 2022a).

Slika 5: Ocenjeni časovni učinki empirične ocene Beveridgove krivulje

Opombe: Ocenjeni časovni učinki na podlagi modela (1) v tabeli 1.

Vir: Eurostat, Surs, preračuni Banke Slovenije. Ocenjevalno obdobje: od januar 2003 do december 2022.

Aktualne analize kažejo, da je lahko kljub veliki tesnosti trga dela hkrati prisoten tudi velik delež potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na trgu dela (IMF, 2022 in Evropska komisija, 2022b). Sočasen obstoj tesnosti in potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na trgu dela bi bil lahko posledica manjše učinkovitosti trga dela, spremenjenih poklicnih preferenc delavcev in povečanih ovir ob vračanju na delovna mesta. Slednje so bile ob gospodarskem okrevanju po pandemiji izrazite predvsem pri starejših in zdravstveno ogroženih osebah ter zaposlenih v kontaktno-intenzivnih dejavnostih (IMF, 2022). V nadaljevanju zato podrobneje analiziramo prisotnost potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na slovenskem trgu dela, saj bi slednja lahko omilila strukturno neskladje na trgu dela in vplivala na pogajalsko moč delavcev.

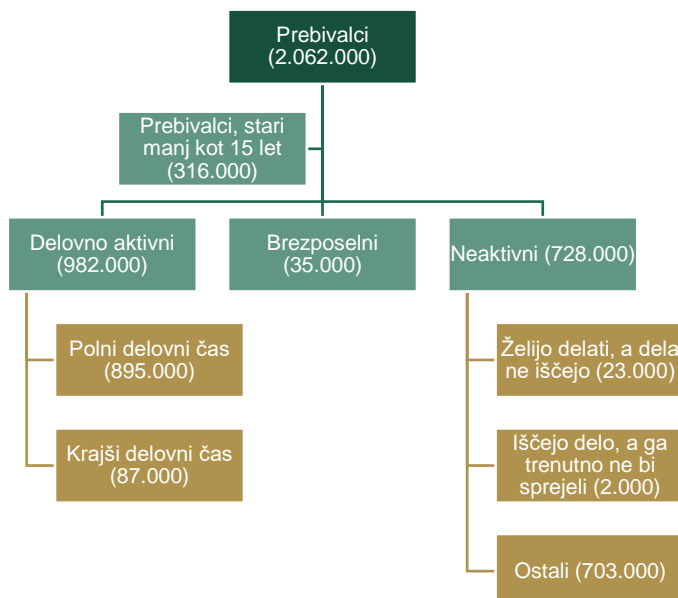
3 Potencialno dodatno aktivno prebivalstvo

Analiza potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva omogoča hkratno spremljanje izkoriščenosti trga dela tako z vidika števila oseb kot z vidika opravljenih delovnih ur (Evropska komisija, 2022a). Ne nazadnje pa je spremljanje razširjene definicije aktivnega prebivalstva pomembno tudi zato, ker večina oseb v delovno aktivnost preide iz neaktivnosti, ne iz brezposelnosti (UMAR, 2023).

V lanskem zadnjem četrtletju je bilo med delovno aktivnimi več kot 90 % oseb zaposlenih za polni delovni čas (slika 6).⁵ Med zaposlenimi s krajšim delovnim časom od polnega so z vidika potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na trgu dela pomembne predvsem osebe, ki bi želele delati več ur in bi bile pripravljene sprejeti več dela takoj. Te so v teoriji označene kot podzaposlene osebe (ang. underemployed). Poleg njih med potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na trgu dela spadata še dve skupini neaktivnih oseb; osebe, ki dela ne iščejo, a želijo delati, in osebe, ki iščejo delo, a dela ne bi sprejele takoj. Ti dve skupini sta v lanskem zadnjem četrtletju predstavljali dobre 3 % vseh neaktivnih oseb (slika 6).

⁵ Primerjava podatkov po Anketi o delovni sili je v daljšem časovnem obdobju otežena zaradi metodoloških sprememb. Podrobnejše informacije o tem so opisane v Okvirju 3.1 v publikaciji [Gospodarska in finančna gibanja, julij 2021](#).

Slika 6: Prebivalci Slovenije (po anketi o delovni sili), 4. četrletje 2022

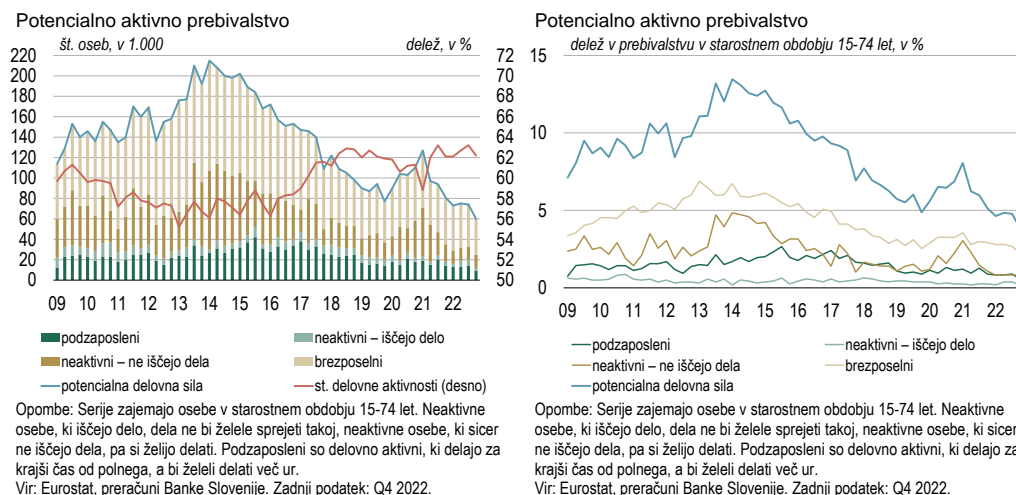
Vir: Surs, preračuni Banke Slovenije.

Potencialno dodatno aktivno prebivalstvo se je po začetku pandemije sicer povečalo, vendar v manjšem obsegu kot v obdobju svetovne finančne krize (slika 7). Med pandemijo je potencialno aktivno prebivalstvo vrh doseglo v prvem četrletju 2021, ko je obsegalo 127 tisoč oseb oziroma 8,1 % populacije v starostnem obdobju od 15 do 74 let. Največ so k povišanju prispevale neaktivne osebe, ki želijo delati, a dela ne iščejo. Po drugi strani je potencialno aktivno prebivalstvo najvišjo vrednost v času globalne finančne krize doseglo v prvem četrletju 2014, ko je znašalo 215 tisoč oseb oziroma 13,5 % populacije.

V lanskem zadnjem četrletju se je število potencialno aktivnega prebivalstva zmanjšalo na 60 tisoč oseb oziroma 3,8 % populacije in s tem doseglo najnižjo vrednost do zdaj. Zgodovinsko majhen obseg razpoložljivih kapacitet na slovenskem trgu dela potrjuje tudi analiza UMAR (2023). V istem obdobju je bilo glede na anketne podatke Sursa razpisanih dobrih 20.600 delovnih mest, stopnja prostih delovnih mest pa je bila pri 2,5 % najnižja v letu in enaka kot leto pred tem. Razpisanih prostih delovnih mest je bilo tako precej manj od ocenjenega potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva. Vendar, kot že zapisano, je delež potencialnega aktivnega prebivalstva predstavljal le 3,8 % populacije v starostnem obdobju od 15 do 74 let, poleg tega pa so dobro polovico tega deleža predstavljale brezposelne osebe, med katerimi je zaradi strukture brezposelnosti vse manj zaposljivih oseb.

Na podlagi zapisanega potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na slovenskem trgu dela ni dovolj veliko, da bi ublažilo presežno povpraševanje podjetij po delavcih ali zmanjšalo pogajalsko moč delavcev pri plačnih pogajanjih. Ta je med drugim odvisna tudi od različnih oblik zaposlitev, ki so predstavljene v nadaljevanju.

Slika 7: Potencialno dodatno aktivno prebivalstvo na slovenskem trgu dela

4 Analiza različnih skupin prebivalstva na trgu dela

Z vidika napovedi trga dela in inflacije je pomembna tudi analiza različnih oblik zaposlitvev, saj imajo lahko te pomemben vpliv na pogajalsko moč delavcev. Če zgoraj predstavljena velika tesnost in razmeroma majhno potencialno aktivno prebivalstvo na slovenskem trgu dela kažeta na povečanje pogajalske moči delavcev pri plačnih pogajanjih v zadnjem času, pa bi slednja lahko odvisna tudi od oblike zaposlitvev, državljanstva zaposlenih in aktivnosti prebivalstva.

4.1 Oblika zaposlitve

V lanskem zadnjem četrtletju je bilo glede na podatke Ankete o delovni sili med zaposlenimi 89,5 % oseb v delovnem razmerju za nedoločen čas, preostali pa so bili zaposleni za določen čas, so delali prek študentskega servisa ali v drugih oblikah dela (slika 8).

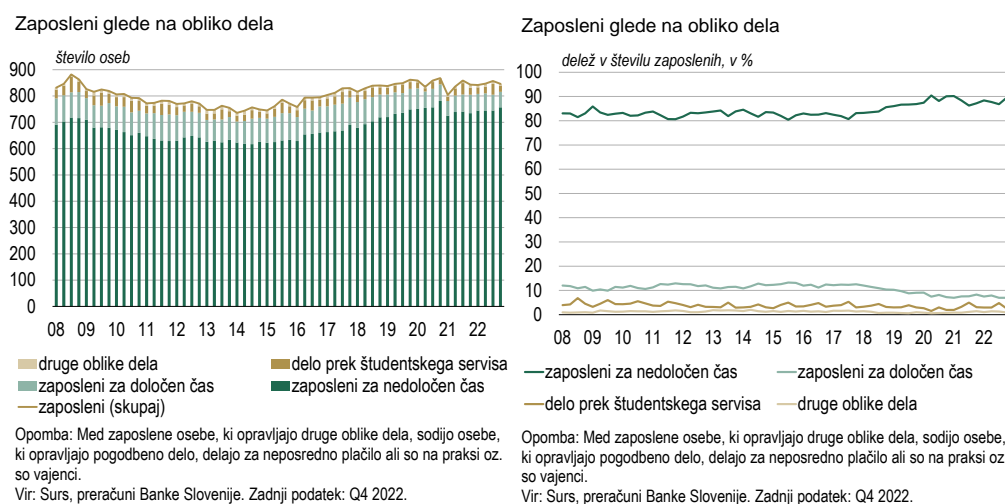
Z vidika pogajalske moči delavcev so pomembne tudi prekarne oblike zaposlitvev, kamor med drugim spadata agencijsko in študentsko delo. Glede na podatke Eurostata se je obseg agencijskega dela v Sloveniji v zadnjem desetletju sicer zmanjšal, a ostal nad povprečjem evrskega območja. V letu 2011 je delež agencijskega dela v Sloveniji znašal 5,3 % (v evrskem območju 2,1 %), po zadnjih razpoložljivih podatkih za leto 2021 pa se je zmanjšal na 4,8 %, medtem ko je v evrskem območju znašal 3,1 %. V tem letu je bilo v Sloveniji največ agencijskega dela v drugih raznovrstnih poslovnih dejavnostih, kamor spadajo zaposlovalne dejavnosti, ter v trgovini, prometu in gostinstvu. Obseg agencijskega dela je razviden tudi iz podatkov o delovno aktivnih, ki kažejo, da se je začela rast zaposlovanja v zaposlovalnih dejavnostih izraziteje povečevati leta 2014, v naslednjih dveh letih pa umirjati.⁶ Letos naj bi se agencijsko delo s

⁶ Podrobnejša analiza zaposlovanja agencijskih delavcev je dostopna v Okvirju 3.1 v publikaciji [Gospodarska in finančna gibanja, julij 2016](#).

spremembami ZDR še omejilo, saj je predvideno zmanjšanje deleža agencijskih delavcev, ki jih zaposluje posamezno podjetje. Poleg tega naj bi se povečalo tudi nadomestilo, ki ga agencijski delavci prejemajo, ko ne delajo.

Delo prek študentskega servisa v Sloveniji opravlja približno 4 % oseb, v lanskem zadnjem četrtletju 2,6 % (slika 8). V povprečju sta v študentsko delo v obdobju od dveh do treh mesecev vsako leto vključeni dve tretjini študentov. Študentsko delo ima lahko pozitivne ali negativne vidike. Slednji so izrazitejši, ko delo ni povezano s študijskim programom ali poklicnimi željami študenta, poleg tega pa študentsko delo lahko podaljša čas študija. Po drugi strani pa je študentsko delo vir dodatnega zaslужka in pridobivanja delovnih izkušenj (OECD, 2022b).

Slika 8: Zaposlene osebe glede na obliko dela

Razmeroma velik delež zaposlitev za nedoločen čas ter zmanjševanje in omejevanje agencijskega dela bi lahko nakazovali na dokaj ugodno stalnost zaposlitve v Sloveniji, ki bi imela lahko pozitiven vpliv na pogajalsko moč delavcev.

4.2 Državljanstvo

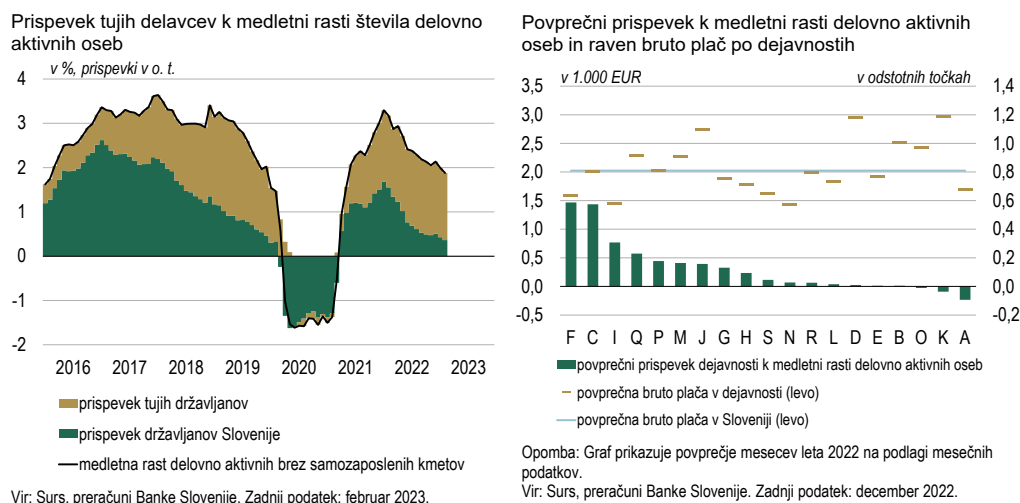
Po drugi strani nekateri kazalniki kažejo drugačno sliko. Podjetja še vedno povprašujejo po poklicih z razmeroma nižjo ravni znanj, ki jih na domačem trgu dela zelo primanjkuje (ZRSZ, 2022). Glede na podatke ZRSZ je bilo v prvem četrtletju letos največ povpraševanja po delavcih za preprosta dela v gradbeništvu in predelovalnih dejavnostih, po čistilcih, strežnikih in gospodinjskih pomočnikih, voznikih ter prodajalcih. Raziskava ZRSZ Poklicni barometer kaže, da bo letos primanjkljaj kadra v več kot polovici poklicev, ki so bili obravnavani v raziskavi, med njimi pa bo dobra polovica poklicev z nižjimi zahtevanimi ravnmi znanj.⁷

Ob vse večjem pomanjkanju kadrov na domačem trgu dela se je lani ponovno okrepilo zaposlovanje tujih državljanov (slika 9). Ti so februarja letos k medletni rasti delovno aktivnih oseb brez samozaposlenih kmetov prispevali več kot 80 %, njihov delež med delovno aktivnimi osebami brez samozaposlenih kmetov pa je znašal 14,1 %. Podatki ZRSZ o izdanih delovnih dovoljenjih za zaposlitev tujcev kažejo, da se ti največ zaposlujejo v predelovalnih dejavnostih, gradbeništvu ter prometu in skladiščenju. Glede na podatke o državljanstvu jih večina prihaja iz Bosne in Hercegovine ter Srbije;

⁷ Pri določanju ravni znanja je bila uporabljena definicija Sursa, ki razvršča poklice v štiri ravni znanja (Surs, 2011). Poklici z nižjimi zahtevanimi ravnmi znanj so uvrščeni v 1. in 2. raven znanja, za njih pa se zahteva zaključitev nižjega, srednjega izobraževanja ali manj.

v prvem četrtletju letos je delež prvih znašal 82,2 %, delež drugih pa 17,6 %. Glede na njihovo izobrazbeno strukturo je mogoče oceniti, da so se večinoma zaposlovali v poklicih z razmeroma nižjo zahtevano ravniyo znanj. Marca jih je imelo namreč 77,7 % raven izobrazbe nižjega, srednjega poklicnega izobraževanja ali manj. V Bosni in Hercegovini, od koder prihaja največ tujih delavcev, znaša povprečna bruto plača približno dvakrat manj kot v Sloveniji (BHAS, 2022), kar bi lahko tudi v prihodnje ohranjalo vzgibe za njihov prihod v Slovenijo. Po drugi strani je bila glede na zadnje razpoložljive podatke anketna stopnja brezposelnosti leta 2021 v BiH pri 14,9 % rekordno nizka (Sve-tovna banka, 2022), kar kaže, da se bazen razpoložljivih delavcev tudi tam prazni.

Slika 9: Zaposlovanje tujih državljanov in vpliv strukture zaposlovanja na raven plač

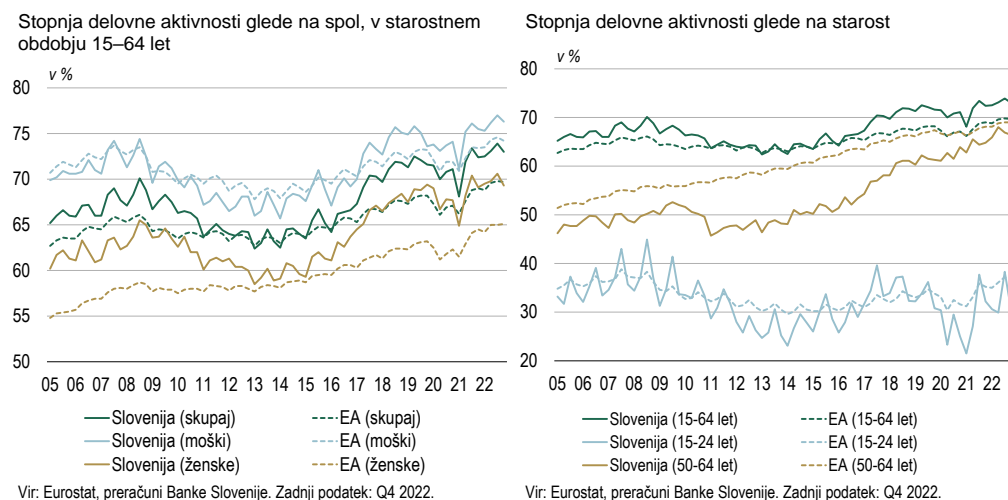
Razmeroma večje povpraševanje podjetij po poklicih z nižjimi zahtevanimi ravniyo znanj in velik doprinos zaposlenih z razmeroma nižjo izobrazbeno strukturo k medletni rasti delovno aktivnih oseb se zrcali v ohranjanju razmeroma velikega deleža zaposlenih s plačo, nižjo od povprečne. Glede na zadnje razpoložljive podatke Sursa se je ta delež leta 2021 glede na leto 2008, ki je prvo razpoložljivo leto, sicer zmanjšal za slabih 7 odstotnih točk, vendar je bil s 60,6 % še vedno velik. Medletna nominalna rast povprečne bruto plače se je lani povečevala, a ostala nižja od inflacije. Na raven povprečne plače pa ne nazadnje vpliva tudi zgoraj omenjena struktura zaposlovanja. Lani so dejavnosti s podpovprečnimi plačami prispevale več kot 78 % k medletni rasti delovno aktivnih oseb (slika 9).

4.3 Delovna aktivnost prebivalstva

Stopnja delovne aktivnosti, izračunana kot delež delovno aktivnih oseb med delovno sposobnimi prebivalci, je v lanskem zadnjem četrtletju v starostnem obdobju od 15 do 64 let v Sloveniji znašala 73,0 %, kar je 3,3 odstotne točke nad povprečjem evrskega območja (slika 10). Glede na spol je bila v Sloveniji stopnja delovne aktivnosti nad povprečjem evrskega območja tako pri moških kot pri ženskah. Razlika do povprečja evrskega povprečja je bila pri slednjih izrazitejša, saj je bila pri 69,3 % od povprečja višja za 4,2 odstotne točke, pri moških pa je bila pri 76,3 % od povprečja višja za 2,1 odstotne točke. Po drugi strani je bila v starostnem obdobju od 50 do 64 let 66,4-odstotna, kar je 2,6 odstotne točke pod povprečjem evrskega območja, v starostnem obdobju od 15 do 24 let pa stopnja delovne aktivnosti v Sloveniji zelo variira, saj je veliko mladih vključenih v neformalne delovne aktivnosti, predvsem v že omenjeno študentsko delo. V lanskem zadnjem četrtletju je bila stopnja delovne aktivnosti v tem starostnem obdobju

v Sloveniji 30,3-odstotna oziroma 6,2 odstotne točke manjša od povprečja evrskega območja.

Slika 10: Stopnje delovne aktivnosti v Sloveniji in v evrskem območju

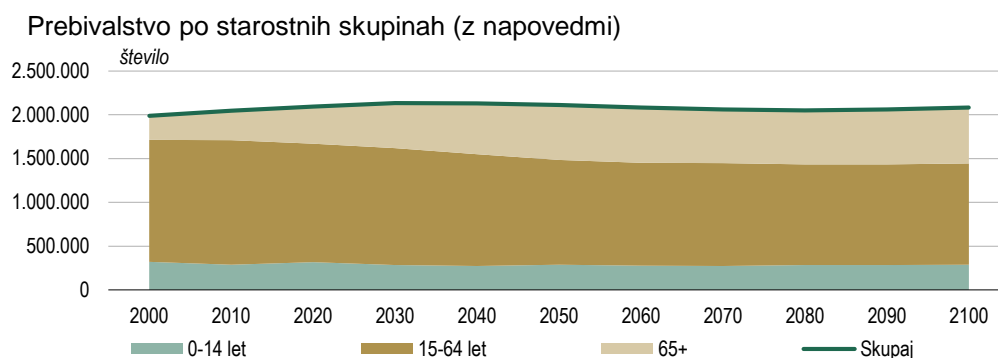

Stopnja delovne aktivnosti starejših se je v zadnjem obdobju sicer povečala, a ostala pod povprečjem evrskega območja (slika 10). V zadnjem desetletju se je v starostnem obdobju od 50 do 64 let z 48,9 % v zadnjem četrtletju 2012 povečala za 17,5 odstotne točke. Še vedno ostaja zelo nizka v starostnem obdobju nad 55 let. V lanskem zadnjem četrtletju je bila v starostnem obdobju od 55 do 64 let 55,2-odstotna, v starostnem obdobju od 60 do 64 let pa 32,8-odstotna, kar je 7,8 oziroma 17,1 odstotne točke manj kot v povprečju evrskega območja. Z vidika zmanjševanja tesnosti trga dela bi bilo zato pomembno spodbujanje delovne aktivnosti starejših. Skladno z razmeroma majhno delovno aktivnostjo starejših ima Slovenija med državami OECD eno najnižjih povprečnih starosti ob odhodu s trga dela. Med moškimi je ta leta 2020 znašala 61,5 leta, pri ženskah pa 60,5 leta, kar je približno dve leti manj od povprečja OECD. Poleg tega približno petina oseb v upokojitev preide iz brezposelnosti (OECD, 2022c).

Pomen spodbujanja delovne aktivnosti starejših se še toliko bolj poveča z vidika srednjeročnih napovedi prebivalstva (slika 11). Glede na zadnje razpoložljive napovedi prebivalstva EUROPOP2019,⁸ v katerih so predvidene večje migracije, naj bi se v Sloveniji od letos do leta 2030 število prebivalcev v starostnem obdobju od 15 do 64 let zmanjšalo za 1,6 %, število prebivalcev, starih do 14 let, pa za 10,3 %, po drugi strani pa naj bi se število prebivalcev nad 65 let starosti povečalo za 13,0 %. Leta 2100 naj bi bilo v primerjavi z letos za 14,5 % manj prebivalcev v starostnem obdobju od 15 do 64 let, mlajših od 14 let naj bi bilo za 9,9 % manj, starejših od 65 let pa za 40,1 % več.

⁸ Analiza je bila zaključena pred objavo EUROPOP2023.

Slika 11: Prebivalstvo po starostnih skupinah (z napovedmi)

Opomba: Graf temelji na napovedih prebivalstva EUROPOP2019, v katerih so predvidene večje migracije.
Viri: Eurostat, preračuni Banke Slovenije.

Napovedi prebivalstva za Slovenijo predvidevajo precejšnje zmanjšanje prebivalstva v starostnem obdobju od 15 do 64 let, kar bo imelo velik vpliv na trg dela, saj bo na voljo vse manj aktivnega prebivalstva, ki bo tudi razmeroma starejše. OECD (2022c) in Evropska komisija (2021) menita, da bo zaradi staranja prebivalstva povečanje javne pokojninske porabe v Sloveniji v primerjavi z drugimi članicami nadpovprečno. V prihodnje bo zato poleg spodbujanja delovne aktivnosti starejših vse več potreb tudi po zagotavljanju podpore pri njihovem izobraževanju in seznanjanju z novimi tehnologijami (OECD, 2020). Zaradi neugodnih demografskih trendov UMAR (2022) meni, da bo produktivnost eden glavnih virov nadaljnje rasti gospodarske razvitosti in blaginje prebivalstva. Po drugi strani pa je ravno pomanjkanje usposobljenih delavcev eden od ključnih omejevalnih razlogov za povečanje produktivnosti in razvoj gospodarstva (UMAR, 2022).

5

Zaključek

Publikacija podrobneje analizira tesnost in prisotnost potencialnega dodatnega aktivnega prebivalstva na slovenskem trgu dela. Rezultati kažejo, da je kljub umirjanju gospodarske dejavnosti in zmanjšanemu pričakovanemu zaposlovanju, ki sicer ostaja nad dolgoletnim povprečjem, tesnost na slovenskem trgu dela še vedno velika. Ta je potrjena tudi z grafičnim prikazom in empirično oceno Beveridgove krivulje.

Presežno povpraševanje po delavcih na slovenskem trgu dela bi bilo lahko ublaženo v primeru prisotnosti zadostnega potencialnega aktivnega prebivalstva na trgu dela, v katerega spadajo brezposelne in podzaposlene osebe, neaktivne osebe, ki želijo delati, a dela ne iščejo, in neaktivne osebe, ki delo iščejo, vendar ga niso pripravljene sprejeti takoj. Predvsem zaradi strukture brezposelnosti, v kateri je vse manj zaposljivih oseb, potencialno aktivno prebivalstvo na slovenskem trgu dela ni dovolj veliko, da bi lahko ustrezno ublažilo presežno povpraševanje po delavcih.

Za podrobnejšo sliko trenutnega stanja slovenskega trga dela publikacija analizira tudi različne vrste zaposlitev. Zaradi razmeroma velikega deleža zaposlitev za nedoločen čas bi bilo mogoče sklepati, da je stalnost zaposlitve ugodna, kar bi lahko pozitivno vplivalo na pogajalsko moč delavcev pri plačnih pogajanjih. Po drugi strani pa lahko na

slednjo negativno vpliva okrepljeno zaposlovanje tujih državljanov. Podjetja namreč razmeroma bolj povprašujejo po poklicih z nižjo zahtevano ravniyo znanj, ki jih zaradi strukturnih neskladij na domačem trgu dela vse večkrat zapolnijo tuji državljani z razmeroma nižjimi rezervacijskimi plačami.

Rezultati analize ponujajo več zaključkov. Prvič, glede na to, da bodo podjetja tudi v prihodnje povpraševala po poklicih, katere že sedaj težje zapolnijo z razpoložljivim kadrom na domačem trgu dela, bo rast zaposlenosti omejena in odvisna predvsem od zmožnosti zapolnjevanja delovnih mest z zaposlovanjem tujih državljanov. To bi sicer lahko blažilo pritiske na rast plač pri poklicih z nižjo zahtevano ravniyo znanj, kjer se večinoma zaposlujejo tuji državljani. Vpliv velike tesnosti trga dela na večanje pogajalske moči delavcev in posledično večanje pritiskov na rast plač bo zato ob nadaljnji strukturi zaposlovanja tujih delavcev izrazitejše pri poklicih z višjo zahtevano ravniyo znanj. Pričakovati je tudi, da bodo podjetja v primeru izrazitega ohlajanja gospodarske dejavnosti zaradi velike tesnosti domačega trga dela prioriteto uporabljala razpoložljive sheme za ohranjanje delovnih mest in posledično manj odpuščala. Ne nazadnje pa so zaključki analize pomembni tudi z vidika pričakovanih srednjeročnih gibanj na trgu dela. Strukturna neskladja na trgu dela bi se lahko v prihodnje še poglobila ob povečanih potrebah po delavcih zaradi digitalizacije in zelenega prehoda (Evropska komisija, 2022c) ter pričakovanih demografskih sprememb. Projekcije prebivalstva Sloveniji namreč napovedujejo precejšnje zmanjšanje aktivnega prebivalstva, zato bosta v prihodnje še pomembnejša spodbujanje delovne aktivnosti starejših in vseživljenjsko učenje.

- BHAS (2022). Agency for Statistics of Bosnia and Herzegovina. Dostopno na spletni strani: [Statistics of BH](#)
- CEPR (2022). Labour markets are not as tight as you think. Dostopno na spletni strani: [Labour markets are not as tight as you think | CEPR](#)
- ECB (2019). The euro area labour market through the lens of the Beveridge curve. ECB Economic Bulletin, Paper No. 4/2019. Dostopno na spletni strani: [The euro area labour market through the lens of the Beveridge curve](#)
- Eurostat (2022). Podatkovna baza. Dostopno na spletni strani: [Database - Eurostat](#)
- Evropska komisija (2022a). Slack & Tightness: Making Sense of Post COVID-19 Labour Market Developments in the EU. Discussion Paper, Paper No. 178. Dostopno na spletni strani: [EC Discussion Paper 178](#)
- Evropska komisija (2022b). Slack vs. tightness in euro area labour markets: growing mismatch after COVID-19? Objavljeno v: Quarterly Report on the Euro Area (QREA), Vol. 21, No. 2. Dostopno na spletni strani: [Quarterly Report on the Euro Area \(QREA\), Vol. 21, No. 2 \(2022\)](#)
- Evropska komisija (2022c). A closer look at labour shortages across the EU. Objavljeno v: Technical Paper 059. Dostopno na spletni strani: [European Business Cycle Indicators - A closer look at labour shortages across the EU](#)
- Evropska komisija (2021). The 2021 Ageing Report. Dostopno na spletni strani: [The 2021 Ageing Report](#)
- IMF (2022). Labor Market Tightness in Advanced Economies. IMF Staff Discussion Notes, Paper No. 2022/001. Dostopno na spletni strani: [IMF Labour market tightness](#)
- Ocakverdi, E. (2019). Time varying parameter estimation with Flexible Least Squares and the tvpuni add-in. Dostopno na spletni strani: [EViews: Time varying parameter estimation with Flexible Least Squares](#)
- OECD (2022a). OECD Employment Outlook 2022. Dostopno na spletni strani: [OECD Employment Outlook 2022](#)
- OECD (2022b). Enhancing labour market relevance and outcomes of higher education: Country note Slovenia. Dostopno na spletni strani: [OECD Education Policy Perspectives](#)
- OECD (2022c). OECD Reviews of Pension Systems: Slovenia. Dostopno na spletni strani: [OECD Reviews of Pension Systems: Slovenia](#)
- OECD (2020). Labour market institutions for an ageing labour force in Slovenia. OECD Economics Department Working Papers, Paper No. 1648. Dostopno na spletni strani: [OECD Working Paper No. 1648](#)
- Surs (2022). Podatkovna baza. Dostopno na spletni strani: [Podatkovna baza SiStat](#)
- Surs (2019). Stopnja anketne brezposelnosti najnižja v zadnjem desetletju. Dostopno na spletni strani: [Aktivno in neaktivno prebivalstvo, Slovenija, 2018](#)
- Surs (2011). Standardna klasifikacija poklicev 2008. Dostopno na spletni strani: [Metodološka pojasnila SKP08](#)
- Svetovna banka (2022). Data for Bosnia and Herzegovina. Dostopno na spletni strani: [Svetovna banka - BiH](#)
- UMAR (2023). Kakšen je obseg razpoložljivih kapacitet na trgu dela? Kratke analize. Dostopno na spletni strani: [UMAR \(2023\)](#)
- UMAR (2022). Poročilo o produktivnosti 2022. Dostopno na spletni strani: [UMAR \(2022\)](#)
- ZRSZ (2022). Podatki o brezposelnih osebah, tujih državljanih, analiza Poklicni barometer, raziskava Napovednik zaposlovanja 2022/II. Dostopno na spletni strani: [ZRSZ](#)